

УДК614.253.84:342.7

В. Т. Бачинський, О. Я. Ванчуляк,**С. В. Юрнюк, А.- В. С. Сивокоровська, А. О. Андрійчук**

Вищий державний навчальний заклад України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

Ключові слова: медичне право, лікарська таємниця, інформація, професійна таємниця.**ПОНЯТТЯ ТА МЕДИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ****Резюме.** У статті висвітлені зміст і правова сутність поняття лікарської таємниці, її відмінності від інших професійних таємниць. Проаналізовано норми чинного законодавства, які стосуються даної проблематики.**Вступ**

На сьогоднішній день активно впроваджується "людиноцентристські" орієнтири діяльності держави, коли на перший план висуваються права і свободи індивідуума, захист прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб. Взаємини, що виникають у системі "держава - людина" повинні наближатися до паритетних [6]. Медична практика - є однією з тих сфер суспільного життя, які сприяють реалізації прав пацієнта, водночас не виключає їх обмеження чи порушення.

Мета дослідження

Дати визначення поняття "лікарська таємниця" та її об'єкта, а також провести аналіз рівня правового регулювання інституту лікарської таємниці.

Методи дослідження

Методологічною основою цього дослідження були: діалектичний метод, формально-юридичний метод, спостереження, порівняння, узагальнення, аналіз та прогнозування.

Обговорення результатів дослідження

Кожна людина впродовж життя хоча б раз звертається по медичну допомогу, і більшість із нас не зацікавлені у розголошенні інформації про стан нашого здоров'я, діагноз, приватне життя тощо.

Тривалий час вимога зберігання лікарської таємниці залишалася лише етичним правилом, а не юридичним обов'язком і, відповідно, правова відповідальність за її розголошення не була передбачена [6]. Нині ж питання щодо лікарської таємниці регламентуються багатьма нормативно-правовими актами, зокрема: ст. 32 Конституції України гарантує конфіденційність інформації про особу [1]; ст. 286 Цивільного кодексу України гарантує людині право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, отриманні

під час її обстеження [2]; п. 2 ст. 11 Закону України "Про інформацію" регламентує згоду особи на збирання, зберігання та поширення інформації про неї [3]; ст. 40 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", що встановлює: медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їхні результати, інтимну та сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, окрім випадків, передбачених іншими законодавчими актами [4].

Уперше засади інституту лікарської таємниці сформульовані у працях Гіпократів, зокрема у "Клятві Гіпократів": "... Щоб при лікуванні - також і без лікування - я не бачив чи не почув щодо людського життя з того, що не варто коли-небудь розголошувати, я промовчу про те, вважаючи такі речі таємницею" [7].

Перші в Європейській практиці посилання на заборону розголошення інформації про пацієнта містяться у таких законодавчих актах, як "Едикт курфюрста Бранденбурзького Іоакима I" (1512), пруський "Лікарський Едикт" (1725), французький "CodePenal" (1810).

Етико-деонтологічні норми у наш час затверджені Указом Президента України від 15.06.1992 №349 "Про Клятву лікаря" [5]. Лікарська таємниця та інформація, що є її об'єктом, - складові системи професійної таємниці і повинні розглядатися у загальному правовому полі професійної таємниці, основою якого є нормативно-правове регулювання конфіденційної інформації, що отримана особою-утримувачем під час виконання нею своїх професійних обов'язків. Поширення такої інформації може зашкодити правам і законним інтересам довіреної особи.

Отже, інформацію можна вважати професійною таємницею, якщо вона відповідає таким критеріям охороноздатності права:

- така інформація стала відома особі-утримувачу у ході виконання ним своїх професійних обов'язків;

- особа-утримувач не перебуває на державній або муніципальній службі, в інших випадках така таємниця стає службовою;

- інформація не належить до державних або комерційних таємниць;

- поширення цієї інформації може заподіяти шкоду інтересам довіреної особи.

Водночас лікарська таємниця відрізняється від інших професійних таємниць такими ознаками:

- більш тісний зв'язок цього виду професійної таємниці з морально-деонтологічними регуляторами;

- ширший перелік нормативно визначених випадків правомірного розголошення лікарської таємниці. Зокрема, при організації надання психіатричної допомоги особі, що страждає важким психічним розладом (ч. 4 ст. 6 Закону України "Про психіатричну допомогу"); при медичному обстеженні наречених, які зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я (ст.30 Сімейного кодексу України); в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей (ч.2 ст.34 Конституції України);

- особливе коло суб'єктів збереження лікарської таємниці: інформація про перебування пацієнта на стаціонарному лікуванні є потенційно відомою широкому колу осіб, які працюють у медичному закладі або не працюють у ньому. Дискусійним залишається питання щодо назви таємниці. Формально термін "лікарська" не відображає обов'язку збереження інформації про пацієнта та його хворобу всього спектру медичних працівників, а лише лікарів. Більш доцільним вважаємо використання терміна "медична таємниця". Проте аналізуючи роботи українських дослідників, вважаємо за доцільне використовувати формально вузький термін, оскільки він має глибоке історичне коріння і є зрозумілішим для медичного персоналу, нормативно закріплений та усталений як для лікарів, так і для пацієнтів.

Укласти повний перелік відомостей, які становлять лікарську таємницю неможливо, оскільки об'єктом інституту лікарської таємниці є вся інформація, отримана в процесі діагностики та лікування пацієнта. Аналізуючи чинні норми, закріплені в ст. 286 Цивільного Кодексу України та ст. ст. 39-1, 40 Закону України "Основи законо-

давства України про охорону здоров'я", усю інформацію, яка є об'єктом лікарської таємниці, можна поділити на дві групи:

1. Інформація, що стосується самого пацієнта:

- про факт звернення за медичною допомогою;

- про діагноз;

- прогноз захворювання;

- методи лікування;

- результати досліджень;

- особливості сімейного та інтимного життя, шкідливі звички.

2. Інформація, яка стосується осіб, що перебувають у родинних зв'язках із пацієнтом (спадкові захворювання, особливості їхніх стосунків, стан здоров'я родичів тощо).

У медичній практиці сьогодні нерідко трапляється, що лікар під час огляду хворих у палаті, не запитуючи згоди пацієнта, оголошує результати огляду, лабораторних та інструментальних досліджень, діагноз і пацієнтові, і лікарям у присутності інших хворих. Десятки телеканалів сьогодні демонструють телешоу, в яких оприлюднюють медичну інформацію. У подібних випадках лікарі навіть не замислюються над тим, що порушують права конфіденційності інформації про пацієнта та стан його здоров'я.

Значно частіше пацієнтам не повідомляють інформацію про стан їхнього здоров'я, щоб не погіршити його. Відповідну норму законодавець закріпив у Цивільному кодексі України (ч.3 ст.285) та ч. 4 ст. 39 Основ [2, 4]. У таких випадках остаточне рішення залишається за лікарем. У закордонних нормативно-правових актах це питання вирішується інакше, у законодавстві Російської Федерації (ст. 22 "Про основи охорони здоров'я громадян у Російській Федерації") вказано, щоза несприятливого прогнозу розвитку захворювання інформація повинна повідомлятися у делікатній формі громадянину або його чоловікові (дружині), одному з близьких родичів (дітям, батькам, усиновлювачам, рідним братам і рідним сестрам, онукам, дідусям, бабусям), якщо пацієнт не заборонив повідомляти їм про це і (або) не визначив іншої особи, якій має бути передана така інформація.

Таке трактування залишає право вирішення питання про інформацію за пацієнтом, що доцільно внести і для українського законодавства, оскільки це не порушує вимог дотримання лікарської таємниці.

Особа, яка отримала відомості, що становлять лікарську таємницю, з урахуванням заподіяної пацієнтові шкоди несе за розголошення такої інформації дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність.

У 2012 р. Міністерство охорони здоров'я України почало впроваджувати Всеукраїнський електронний реєстр пацієнтів. Положення про електронний реєстр пацієнтів було затверджене Постановою КМУ від 06.06.2012 р. №546. У цьому документі зазначено, що цей реєстр є єдиною інформаційною системою збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, оновлення, використання і поширення інформації, шляхом розповсюдження, реалізації, передачі, а також знищення відомостей про фізичну особу й отриману нею медичну допомогу.

"Система обробки даних створена для служіння людині", - зазначено у Директиві Європейського парламенту "Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення цих даних" від 24 жовтня 1995 р. Відповідно до ст. 15 Розділу III Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава взяла на себе зобов'язання співпрацювати з ЄС з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до Європейських і Міжнародних стандартів, зокрема документів Ради Європи [8].

Запровадження в практику електронного реєстру пацієнтів в Україні гальмується через недостатнє фінансування системи охорони здоров'я. Доки робоче місце кожного лікаря буде обладнане персональним комп'ютером мине ще багато часу. Перед нашою державою постало важливе завдання, яке полягатиме як у технічній адаптації нових механізмів, так і в неухильному дотриманні чинного законодавства, зокрема Закону України "Про захист персональних даних", аби забезпечити право людини на таємницю про стан здоров'я.

Висновки

1. Встановлено, що порушення лікарської таємниці - гостра проблема сьогодення.
2. Нині, порівняно із законодавчою базою ЄС та США, нормативно-правові акти України, на нашу думку, недостатньо регламентовані.
3. Вважаємо за доцільне провести громадські слухання та розробити єдиний збірний нормативно-правовий акт, який детально врегулював би питання інституту лікарської таємниці.
4. Необхідно розробити на основі кафедр судової медицини та медичного правознавства вищих державних медичних закладів України курси підвищення кваліфікації, новітні навчально-методичні програми як дистанційного навчання та контролю, так і безпосередньо практичних та семінарських

занять для усунення неусвідомленості та необізнаності лікарів у питанні нанесення шкоди пацієнту за розголошення конфіденційної інформації.

5. На нашу думку, необхідно здійснювати збір та обробку медичних відомостей за наявності письмової згоди пацієнта, тобто необхідно поновити Форму інформованої добровільної згоди пацієнта на обробку персональних даних.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження інституту лікарської таємниці дадуть можливість здійснення наукових пошуків, спрямованих на удосконалення правового забезпечення лікарської таємниці в Україні.

Література. 1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141. 2. Цивільний кодекс // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №40-44. - Ст.356. 3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650. 4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. / Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 4. - Ст. 19. 5. Про Клятву лікаря [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 15.06.1992 р. № 349. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/349/92>. 6. Авер'янов В.Б. Нова доктрина українського адміністративного права на етапі становлення / В.Б. Авер'янов // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. - 2007 - с.10-16. 7. Гиппократ. Избранные книги Т1 - М., 1936г. 8. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]: Режим доступу http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344

ПОНЯТИЕ И МЕДИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВРАЧЕБНОЙ ТАЙНЫ

*В. Т. Бачинский, О. Я. Ванчуляк, С. В. Юрнюк,
А.- В. С. Сивокоровская, А. О. Андрийчук*

Резюме. В статье раскрыты содержание и правовая сущность понятия врачебной тайны, ее отличие от других профессиональных тайн. Проанализированы нормы действующего законодательства, касающиеся данной проблематики.

Ключевые слова: медицинское право, врачебная тайна, информация, профессиональная тайна.

THE CONCEPT AND MEDICAL LEGAL ASPECTS OF MEDICAL SECRET ENSURING

*V.T. Bachynsky, O. Ya. Vanchyliak, S. V. Yurnyuk,
A.-V. S. Syvokorovska, A. O. Andriyчук*

Abstract. The article disclosure of the concept and legal essence of medical secret and its differentiation from other professional secrets. The current legislation on this subject was analyzed.

Key words: medical law, medical secret, information, professional secrecy.

Higher State Education Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", Chernivtsi

Clin. and experim. pathol. - 2015. - Vol.14, №3 (53). - P.207-209.

Надійшла до редакції 25.08.2015

Рецензент – проф. В.І. Чебан

*© В. Т. Бачинський, О. Я. Ванчуляк, С. В. Юрнюк,
А.- В. С. Сивокоровська, А. О. Андрийчук, 2015*